

ПРО ПОНЯТТЯ «СПИСОК ВИДІВ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН» ТА ПРО СПИСОК ВИДІВ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН УКРАЇНИ

***А.І. Дулицький, кандидат біологічних наук
Південний філіал НУБіП України
"Кримський агротехнологічний університет"***

Аналізуються поняття "мисливські" й "немисливські" види тварин з урахуванням українських традицій, практики полювання у зарубіжжі та в інші часи. Формулюється висновок: поняття "мисливські" й "немисливські види" віддзеркалюють лише традиційні та/або природоохоронні погляди і не мають термінологічного сенсу.

Список мисливських видів, мисливські тварини, обмеження використання тварин.

При підготовці фахівців мисливського господарства у процесі викладання декількох навчальних курсів виникає питання: "Що таке мисливські тварини, види мисливських тварин?". Здавалося б, усе ясно. У ст. 1 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" записано: "мисливські тварини – дикі звірі та птахи, що можуть бути об'єктами полювання" [1]. Але таке визначення, на жаль, не має однієї важливої деталі, яка мусить бути властивою будь-якому терміну: у ньому не наведені ознаки, які надають терміну точність. У Законі не зазначено, про яке саме полювання йдеться.

Термін "мисливство" у Законі також не супроводжується вичерпною характеристикою. В тій самій статті наводиться таке тлумачення: "Мисливство – вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються у напіввільних умовах у межах мисливських угідь". Тут відсутня вказівка – саме якого можливого "спеціального використання", тому здається цілком очевидним, що це використання може призначатися виключно для господарських потреб [1]. Але тварин вилучають із природи також і з деякими іншими цілями, наприклад, для наукового дослідження певних зоологічних проблем, для епізоотологічного моніторингу території і т. п. [5]. Тобто окрім полювання, у тривіальному сенсі існує ще й так зване наукове та інші види полювання.

На підставі наведеного глосарію слід вважати, що тварини, яких вилучають з науковою метою, також мисливські, хоча сутність їхнього використання дещо відрізняється від усім добре відомого традиційного.

З іншого боку, навіть якщо розглядати лише господарське використання "мисливських" видів, офіційного списку й таких у Законі та в державі немає.

Мета дослідження – аналіз поняття "мисливські" й "немисливські" види тварин з урахуванням законодавчих актів, національних традицій минулого і сучасності, практики полювання у зарубіжжі тощо.

Результати дослідження. Недавня робота, в якій наведено аналіз складу мисливської фауни України і робиться спроба скласти такий список, розглядає мисливські види з точки зору частоти й регулярності їх використання [5]. П.Б. Хоєцький пише: "Із 44 видів мисливських звірів, які трапляються в аналізованих списках, до основних можна віднести 33... 7 видів, здебільшого дрібні ссавці (*Citellus citellus*, *C. suslica*, *Arvicola amphibius* та ін.), траплялися в списках лише по одному разу [5]. Немає підстав вносити до списку мисливських звірів невеликих мишоподібних гризунів, які ніколи не були об'єктами полювання. Проте, деякі види гризунів, на яких в минулому полювали, можуть знову стати об'єктами полювання"¹. Отже, П.Б. Хоєцький приходять до такого висновку: на Україні 44 мисливських видів, основних мисливських тварин – 33 види, 7 видів згадуються в літературі як мисливські лише по одному разу і 4 види – з невизначеним автором статуту.

Цілком очевидно, що такий вільний вибір статуту для мисливських тварин можливий саме через нечітке визначення терміну в Законі.

Дуже цікаве зауваження автора про види, які раніше використовувалися, а зараз не використовуються як мисливські об'єкти, але які знову можуть виявитися такими.

"Немає підстав" (як висловлюється автор цитованої роботи) обмежуватися лише традиційними, відомими нам фактами та напрямками використання тваринного світу. Цілком можливі й інші несподівані пропозиції. Можна навести декілька прикладів-аргументів про неповноту уявлення щодо мисливських тварин. Існують певні ментальні (локальні, національні, етнографічні тощо) особливості ставлення мисливців до різних видів тварин. Нижче наводиться група фактів щодо різного сприйняття з точки зору придатності для полювання деяких видів, які були чи є зараз мисливськими видами за межами нашої країни, але не вважаються такими у нас:

– всім добре відомо, що в Італії існує полювання на дроздів; тобто дрозди є мисливські види;

– в Афганістані та Ірані зимують багато фламінго, які гніздяться у Казахстані, Туркменії та на Каспійському морі; але вони й тепер вважаються законною здобиччю тамтешніх мисливців;

– у стародавньому Китаї та стародавньому Римі серед аристократів була популярною страва – паштет із солов'їних язиків; тобто навіть такий дрібний за розміром вид, як соловей, може, як виявляється, мати певний мисливський інтерес.

А ось група фактів, які свідчать про можливість продуктивного використання низки видів, яких ніде не вважають за мисливських, але для яких пропонується або вже здійснюється продуктивне використання:

¹ Скрізь підкреслено мною А.Д.

– свого часу В.В. Корміліціною² (усне повідомлення) внаслідок дослідження характеристик хутряного покриву жовтогорлого мишака (*Sylvaetus tauricus*) зроблено висновок про можливість використання шкірки цього гризуна як сировини для виготовлення малоцінного хутра, тобто так само, як у минулому використовувалися шкірки ховрахів, хом'яка, пацюків тощо;

– В. Коновальчук прямо називає свою статтю "Тактика охоти на ворон" [3]³; В. Нижник у своїй публікації "Об отстреле ворон"[4] пише про заняття, поки що специфічне, але в якого є всі ознаки, за якими його можна визначати як полювання; а у статті А. Ліщинського під назвою "Воронье жаркое" [2] йдеться вже про використання "немисливського" виду в цілком традиційному плані – як їжу, й зазначає її цілком пристойну якість.

Звичайно, у питанні формування уявлень про мисливські види провідне значення мають три аспекти – розміри тварини, доступність для масового мисливця (чисельність) й традиції. Але якщо певний вид є мисливським в одному соціумі, то немає жодних підстав не вважати його за мисливський (у термінологічному сенсі) в іншому.

З усього вищевикладеного витікає, що чіткої межі у поняття "мисливські тварини" немає. Значною мірою тому, що тлумачення поняття "полювання" в Законі, як зазначено вище, не вичерпне. Отже, полювання – спосіб спеціального використання тваринного світу, – це поняття загальне. Воно містить низку більш конкретних понять. А саме: полювання розподіляється на промислове, аматорське, спортивне, трофейне, наукове, селекційне, регулювання чисельності⁴ тощо.

Відповідно до цього й мисливські тварини також уособлюють собою об'єкти, різні за своїм змістом і намірами мисливців.

Першим спробував класифікувати мисливських тварин за змістом отримуваної від полювання продукції А.А. Черкасов [6]. Він розділив їх на дві великі групи – "хутрових" і "снєдних". Проте він сам усвідомлював недосконалість такого розподілення, оскільки деякі види (напр. зайці, бабаки та ін.) мали бути включені в ці обидві групи.

Зрозуміло, що досконале розподілення видів за існуючих засад неможливе, оскільки будь-яка здобута мисливська тварина може мати дуже різні інтереси, а тварин, яких здобувають, можна класифікувати, щонайменше, за намірами й продукцією, що превалюють на конкретну годину в середовищі активних мисливців, які віддають перевагу **м'ясній** (практично всі види ратичних), **трофейній** (майже всі види ратичних, незалежно від того, рогаті вони чи безрогі; більшість видів із ряду хижаків,

² Корміліціна Віра Василівна – науковий співробітник Кримського державного заповідно-мисливського господарства, згодом – зав. відділом мисливського господарства ВНДІ охорони природи й заповідної справи СРСР, тобто – людина вельми компетентна в питаннях мисливствознавства А.Д.

³ Підкреслено мною А.Д.

⁴ Два останні поняття у нашому мисливському господарстві нерідко поєднують виразом "селекційний відстріл", через те, що майже всі користувачі мисливських угідь цією метою здебільшого прикривають деякі моменти усвідомленої злочинності...

у першу чергу, звісно, крупних), **хутряній** (багато видів хижаків, гризунів, комахоїдних, сумчастих...), **шкіряній** та **хутряно-шкіряній** (практично всі крупні види, незалежно від систематичної приналежності, аж до хоботних), **фармакологічній** (коло тварин, від яких сировина, що використовується як парфумна та фармакологічна, досить обмежене; найвідоміші з них ведмеді – жир, жовч, печінка; кабарга й бобер – т. з. струміль; різні види, що залягають у зимову сплячку (борсук, єнотоподібний собака, їжак, декілька видів ховрахів, бабаків тощо), **сувенірній** (види, в яких є великі зуби (різці) – слони, морж, – з яких виготовляють коштовні й завжди жадані вироби; багато видів крупних хижаків, ікла яких йдуть на виготовлення різноманітних, намист, оберегів, кулонів; порожнисторогі, чохла рогів яких використовують для виготовлення кубків, ритуального посуду та дрібних виробів; оленячі, роги яких, якщо не є трофейною цінністю, йдуть на всілякі дуже різноманітні вироби тощо), **містичній** (різні види кажанів, без яких немислиме виготовлення всіляких "магічних" препаратів, всілякого "чарівного" зілля...) та іншої продукції.

Цитований вище П.Б. Хоєцький поділяє мисливських тварин на основні і систематичні об'єкти полювання [5]. Але, згідно з його логікою, можна виділити ще й групу видів – випадкові об'єкти полювання.

Отже, зіставляючи все викладене з формулюванням поняття "мисливські тварини", можна відзначати, що чіткої межі в цього поняття не існує, і мисливськими тваринами можуть бути абсолютно всі види сучасних ссавців і птахів, які виявляються придатними для будь-яких цілей.

Зараз поняттю "мисливські тварини" протиставляють поняття "немисливські тварини", але як впливає з пропонованого тут обговорення, подібне зіставлення не є коректним. Але чи означає це, що всі види тварин незалежно від обставин і стану довілля можуть бути поставлені під постріл? Звичайно, ні! Друге поняття – "немисливські тварини" – призначене здійснювати охоронну функцію, але в нашому мисливському господарстві ця функція фактично не спрацьовує. Немисливські тварини, здебільшого безцільно і безглуздо, відстрілюються в значних кількостях, і ефективних заходів щодо їх захисту практично не здійснюється: відвідуючи місця гніздування колоніальних птахів, люди спричиняють загибель величезної кількості яєць у кладках і пташенят; розорюючи незаймані землі, заселені різними тваринами, що мешкають у норах, людина знищує майже повністю більш-менш значні поселення; санітарні рубки та інші лісогосподарські заходи в стиглих та перестійних лісостанах спричиняють загибель кладок птахів-дуплогнізників і знищення притулків лісових кажанів; при ремонті будівель з розміщеними в них колоніями кажанів, останні в основному гинуть або залишаються без притулків, що також веде до підвищення їх загибелі; всім добре відома дія агротехніки на польових "немисливських" гризунів і т. д.

Захист "немисливських тварин" має здійснюватися на підставі Закону України про тваринний світ, але це практично не здійснюється. Якщо повернутися до понять "мисливські тварини" і "немисливські

тварини", то немає жодного сенсу і підстав розділяти їх за принципом логіки, оскільки у будь-який момент статус і тих, і інших може змінитися аж до навпаки.

Висновки

1. Є сенс ініціювати прийняття спеціального законодавчого акта, в якому мають бути наведені всі види фауни теплокровних тварин України з метою надання їм рівних шансів й можливості щодо охорони та існування.

2. Разом з цим, доцільно провадити ретельний і спрямований моніторинг популяцій з метою вчасного отримання інформації про їхній стан, і можливості здійснювати найосмисленіші та ефективні заходи охорони тварин.

3. Поняття "мисливські" й "немисливські види" відображають лише традиційні та/або природоохоронні погляди і не мають термінологічного сенсу.

Список літератури

1. Закон України "Про мисливське господарство та полювання" (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 7 лютого 2002 року N 3053-III, від 15 травня 2003 року N 762-IV, від 11 липня 2003 року N 1122-IV, від 20 квітня 2004 року N 1695-IV, від 21 січня 2010 року N 1827-VI).

2. Лещинский А. Воронье жаркое / А. Лещинский // Полювання та риболовля: газета. – 2007. – № 6.

3. Коновальчук В. Тактика охоты на ворон / В. Коновальчук // Полювання та риболовля: газета. – 2008. – № 6.

4. Нижник В. Нечего изобретать велосипед / В. Нижник // Полювання та риболовля: газета. – 2010. – № 4.

5. Хоєцький П.Б. До аналізу списку мисливських звірів України / П.Б. Хоєцький // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 30–39.

6. Черкасов А.А. Записки охотника-натуралиста / Черкасов А.А. – М: АН СССР, 1962. – 503 с.

Анализируются понятия "охотничьи" и "неохотничьи" виды животных с учетом украинских традиций, практики охоты за рубежом и в другие времена. Формулируется вывод: понятия "охотничьи" и "неохотничьи виды" отражают лишь традиционные и/или природоохранные взгляды и не имеют терминологического смысла.

Список охотничьих видов, охотничьи животные, ограничения использования животных.

In the article are analyzed the concepts "hunting" and "no hunting" the species of animal taking into account Ukrainian traditions, practice of hunting abroad, also, in other times. The conclusion is formulated: concepts "hunting" and "no hunting species" reflect only traditional and/or nature-conservation views and do not have terminological sense.

The list of hunting forms, hunting animals, the limitation of the use of animals.